ऊर्य्यादि० कृञि गतिसमासादि ऊररीवत् द्रष्टव्यम् ।

ऊरु पु० ऊर्णूयते आच्छाद्यते ऊर्णु-कर्मणि कु नुलोपश्च । जानूपरिभागे तस्य वस्त्रादिभिराच्छादनीयत्वात् तथात्वम् । "निशान्तनारीपरिधानधूननस्फुटागसाप्यूरुषु लोलचक्षुषः" "करभकरोरुभिरूरुभिर्दधानैः" माघः । "कदली कदली, करभः करभः करिराजकरः करिराजकरः । भुवनत्रितये न बिभर्त्ति तुलामिदमूरुयुगं न चमूरुदृशः" प्रसन्नरा० । "धात्रीकराभ्यां करभोपमोरुः" "भुजमूर्द्धोरुबाहुल्यादेकोऽपि धनदानुजः" रघुः अस्य उपमानपूर्व्वकत्वे उत्तरपदस्थस्य बहु०स०स्त्रियाम् ऊङ् । करभोरुः "करभोरु ! रतिप्राज्ञे द्वितीये पञ्चमेऽप्यहम्" विद्यासुन्द० संहितशफलक्षणवामपूर्वकस्यापि ऊङ् । संहितोरुः सम्यग्हितोरुका इत्यर्थः शफाविव संश्लिष्टौ ऊरू यस्याः शफोरुः । लक्षणयुक्तावूरू यस्याः लक्षणोरुः । वामौ मनोहरौ ऊरू यस्याः वामोरुः "त्रस्यन्ती चलशफरीविघट्टितोरुर्वामोरुरतिशयमाप विभ्रमस्य" किरा० । सहितसहपूर्व्वकस्यापि तादृशस्य ऊङ् । सहितौ हितयुतौ ऊरू यस्याः सहितोरुः । भारं सहेते सहावूरू यस्याः सहोरुः । ऊरौ भवः शरीरावयवत्वात् यत् । ऊरव्य ऊरुभवे वैश्ये पुंस्त्री तद्भवमात्रे त्रि० । स्वाङ्गतयाऽस्मात् निष्ठान्तात् बहु०स स्त्रियां ङीष् । ऊरुभिन्नी ।

ऊरुग्राह पु ऊरू गृह्णाति स्तभ्नाति ग्रह-अण् उप०स० । ऊरुस्तम्भरोगे ऊरुस्तम्भशब्दे विवृतिः । "ऊरुग्राहगृहीताश्च केचित्तत्राभवन् भुवि" भा० द्रो० १४६ अ० ।

ऊरुज पुंस्त्री ऊरोर्जायते जन-ड । वैश्ये स्त्रियां जातित्वात् ङीष् । २ ऊरुजातमात्रे त्रि० ऊरुजातोरुजन्मादयोप्युभयत्र । ३ भृगुवंश्ये और्वे ऋषिभेदे पु० तस्य ऊरुतोजन्मकथा भा० आ० १७८, ७९ पु० "कृतवीर्य इति ख्यातो बभूव पृथिवीपतिः । याज्यो वेदविदां लोके भृगूणां पार्थिवर्षभः । स तानग्रभुजस्तात ! धान्येन च धनेन च । सोमान्ते तर्पयामास विपुलेन विशाम्पते ! । तस्मिन्नृपतिशार्दूले स्वर्यातेऽथ कथञ्चन । बभूव तत्कुलेयानां द्रव्यकार्यमुपस्थितम् । भृगूणान्तु धनं ज्ञात्वा राजानः सर्व्व एव ते । याचिष्णवोऽभिजग्मुस्तांस्ततो भार्गवसत्तमान् । भूमौ तु निदधुः केचित् भृगवो धनमक्षयम् । ददुः केचिद्द्विजातिभ्यो ज्ञात्वा क्षत्रियतो भयम् । भृगवस्तु ददुः केचित्तेषां वित्तं यथेप्सितम् । क्षत्रियाणां तदा तात ! कारणान्तरदर्शनात् । ततो महीतलं तात ! क्षत्रियेण यदृच्छया । खनताधिगतं वित्तं केनचिद्भृगुवेश्मनि । तद्वित्तं ददृशुः सर्वे समेताः क्षत्रियर्षभाः । अवमन्य ततः क्रोधाद्भृगूंस्ताञ्छरणागतान् । निजघ्नुः परमेष्वासाः सर्वांस्तान्निशितैः शरैः । आगर्भादवकृन्तन्तश्चेरुः सर्वां वसुन्धराम् । तत उच्छिद्यमानेषु भृगुष्वेवं भयात्तदा । भृगुपत्न्यो गिरिं दुर्गं हिमवन्तं प्रपेदिरे । तासामन्यतमा गर्भं भयाद्दध्रे महौजसम् । ऊरुणैकेन वामोरूर्भर्त्तुः कुलविवृद्धये । तद्गर्भमुपलभ्याशु ब्राह्मण्यास्तु भयार्द्दिता । गत्वैका कथयामास क्षत्रियाणामुपह्वरे । ततस्ते क्षत्रिया जग्मुस्तं गर्भं हन्तुमुद्यताः । ददृशुर्ब्राह्मणीं तेऽथ दीप्यमानां स्वतेजसा । अथ गर्भः स भित्त्वोरुं ब्राह्मण्या निर्जगाम ह । मुष्णन् दृष्टीः क्षत्रियाणां मध्याह्न इव भास्करः । ततश्चक्षुर्विहीनास्ते गिरिदुर्गेषु बभ्रमुः । ततस्ते मोहमापन्ना राजानो नष्टदृष्टयः । ब्राह्मणीं शरणं जग्मुर्दृष्ट्यर्थं तामनिन्दिताम् । ऊचुश्चैनां महाभागां क्षत्रियास्ते विचेतसः । ज्योतिःप्रहीणा दुःखार्त्ताः शान्तार्च्चिष इवाग्नयः । भगवत्याः प्रसादेन गच्छेत् क्षत्रं सचक्षुषम् । उपरम्य च गच्छेम सहिताः पापकर्मणः । सपुत्रा त्वं प्रसादं नः मर्त्तुमर्हसि शोभने ! । पुनर्दृष्टिप्रदानेन राज्ञः मन्त्रातुमर्हसि । ब्राह्मण्युवाच । नाहं गृह्णामि वस्ताता ! दृष्टीर्नास्मि रुषान्विता । अयन्तु भार्गवो नूनमूरुजः कुपितोऽद्य वः । तेन चक्षूंषि वस्ताता ! व्यक्तं कोपान्महात्मना । स्मरता निहतान् बन्धूनादत्तानि न संशयः । गर्भानपि यदा नूनं भृगूणां घ्नत पुत्रकाः ! । तदायमूरुणा गर्भो मया वर्षशतं धृतः । षडङ्गश्चाखिलो वेद इमं गर्भस्थमेव ह । विवेश भृगुवंशस्य भूयः प्रियचिकीर्षया । सोऽयं पितृवधाद्व्यक्तं क्रोधान्धो हन्तुमिच्छति । तेजसा तस्य दिव्येन चक्षूंषि मुषितानि वः । तमिमं ताता । याचध्वमौर्वं मम सुतोत्तमम् । अयं वः प्रणिपातेन तुष्टो दृष्टीः प्रमोक्ष्यति । वसिष्ठ उवाच । एवमुक्तास्ततः सर्वे राजानस्ते तमूरुजम् । ऊचुः प्रसीदेति तदा प्रसादञ्च चकार सः । अनेनैव च विख्यातो नाम्ना लोकेषु सत्तमः । स और्व इति विप्रर्षिरूरुं भित्त्वा व्यजायत । चक्षूंषि प्रतिलब्ध्वा च प्रतिजग्मुस्ततो नृपाः" ।

ऊरुदघ्न त्रि० ऊरु+"प्रथमश्च द्वितीयश्च ऊर्द्धमाने मतौ मम" वार्त्तिकोक्तेः ऊर्द्धमाने दघ्नच् । ऊरुपर्य्यन्तोर्द्धमानान्विते खातादौ । "यावानुद्बाहुःपुरुषस्तावत् क्षत्रियस्य